

Maironio sukaktims skirtas numeris

Prie Maironio gyvenimo sukaktuvinį datų.

Bernardas Brazdžionis apie Maironį tautoje, gyvenime ir literatūroje.

Brazdžionio eilėraštis, dedikuotas Maironiui.

Išniekintas Maironio antkapio įrašas.

Jau niekas tavęs taip giliai nemylės: iš atsiminimų apie Maironį.

Maironio rankraščio faksimilė.

Maironis ir Bažnytinio meno muziejus.

Kertinė Parasė

Prie Maironio gyvenimo sukaktuvinį datų

Didysis mūsų tautos atbūdimas dainius Maironis gimė 1862 metais lapkričio mėn. 2 d. — mirė 1932 metais birželio mėn. 28 d. Taigi šiemet yra dvigubas sukaktis: rudenį sueis 120 metų nuo Maironio gimimo, o šiomis dienomis birželio 28 d. — jau 50 metų nuo Maironio mirties.

Tokia reta ir įsimintina proga Maironis lietuvių literatūros ir apšvietimo pastarojo šimtmečio mūsų tautos istorijos rėmuose minėtinas daugeliu atžvilgių. Šių dienų pasaulio sutemose ir lietuvių tautos neganduose ryšium su Maironio sukaktimis galėtume prisiminti ir tai, kiek tautai ir jos kultūrai gali atsitikti lemtingo, palyginti, neilgam žmogaus gyvenimo laikotarpį. Kai Maironis gimė, Lietuva buvo pavergta, žmonių tautinė sąmonė prigesusi. Pasaulis jau laukė galutinių lietuvių tautos pakasynų. Kai Maironis mirė, lietuvių tauta buvo ne tik sąmoningai atgimusi, bet ir sukurusi nepriklausomą valstybę, buvo kūrybingai bežygijanti daugiasakės savos kultūros keliu. Tai pavyzdys, kuris stiprina šiandien kiekvieną sąmoningą lietuvių tiek tėvynėje, tiek išeivijoje. Ir ten, ir čia galioja visiems tas pats testamentinis Maironio raginimas: paimti arklą, knygą, lyrą ir eiti Lietuvos keliu. Tai žodžiai, į kurių metaforinį bei simbolinį apvalkalą galimė su dėti ir šių dienų visos tautos laisvės pastangų realybę.

Gili, plati, reikšminga ir įtaojanti asmenybė buvo Maironis daugelyje visuomeninio bei kultūrinio gyvenimo sričių. Tačiau vis dėlto daugiausia ir kūrybingiausia reikštasi jo lietuvių poezijos raidoje. Jis čia suvaidino tiesiog lemiantį vaidmenį. Tiesa, turėjome rašytojų ir prieš Maironį, tarp jų ir neblogų poetų. Tik kiekvienas jų kūrė dar uždarumoj, labiau atsitiktinai, partizaniskai, nes ir nebuvo jokių šios srities lietuviškojo kelio gairių, tvirtų ir patikimų „grunto“. O Maironis visa tai padarė ir nužy-

(Nukelta į 2 psl.)

Maironis tautoje, gyvenime ir literatūroje

Bernardas Brazdžionis

„Retai pasitaiko istorijos, — rašė 1961 metais austrų literatūros laikraštis „Wort in der Zeit“, — kad poeto balsas taptų visos tautos balsu. Yra taip, kad poetas kalba tokia kalba, kurios tauta dar nesupranta, kad jis plaukia prieš srovę, kad jis užbėga laikui už akių. Bet sekdam istorijos įvykius, pastebime, kad kartais ir tauta plaukia prieš srovę, kad ji ima kalbėti tokia kalba, kuri jai buvo draudžiama“.

Ką anas kritikas kalbėjo apie vengrų legendinį poetą Sandorą Aleksandrą Petoeį (1823 - 1849), tas visu šimtu nuosimčių tinka mūsų Maironiui, kuris sekė vengrų išsilaisvinimo kovas, minėjo kūryboje jauno poeto kovotojo vardą ir dainavo „Pavasaris eina Karpatų kalnais...“.

„Tai yra laikas, kada tautos slapčiausias mintys ir siekimai yra pridengti dainiaus žodžiais.“

Tai yra akimirka, kada poetas gali tarti: „Esi vienas, kuris kalbu. Bet aš kalbu vardu milijonų“.

Taip kalbėjo vengrų seime jų poetas Sandoras (arba Aleksandras) Petoeį, kuris ir po 100 metų (1949) nuo jo mirties yra tautos vadas ir prie kurio paminklo pasakyta kalba prasidėjo garsumas vengrų sukilimas.

Svenčiame pusę šimto metų nuo Maironio mirties. Kitoks yra lietuvių tautos būdas negu vengrų. Kitokia yra Lietuvos politinė ir geografinė padėtis. Bet, anot Maironio, „idėjos, jei didžios, nemiršta kaip žmonės“. Jos, Maironio kūryboje išdaigintos, tebėra gyvos ir lietuvių tautoje.

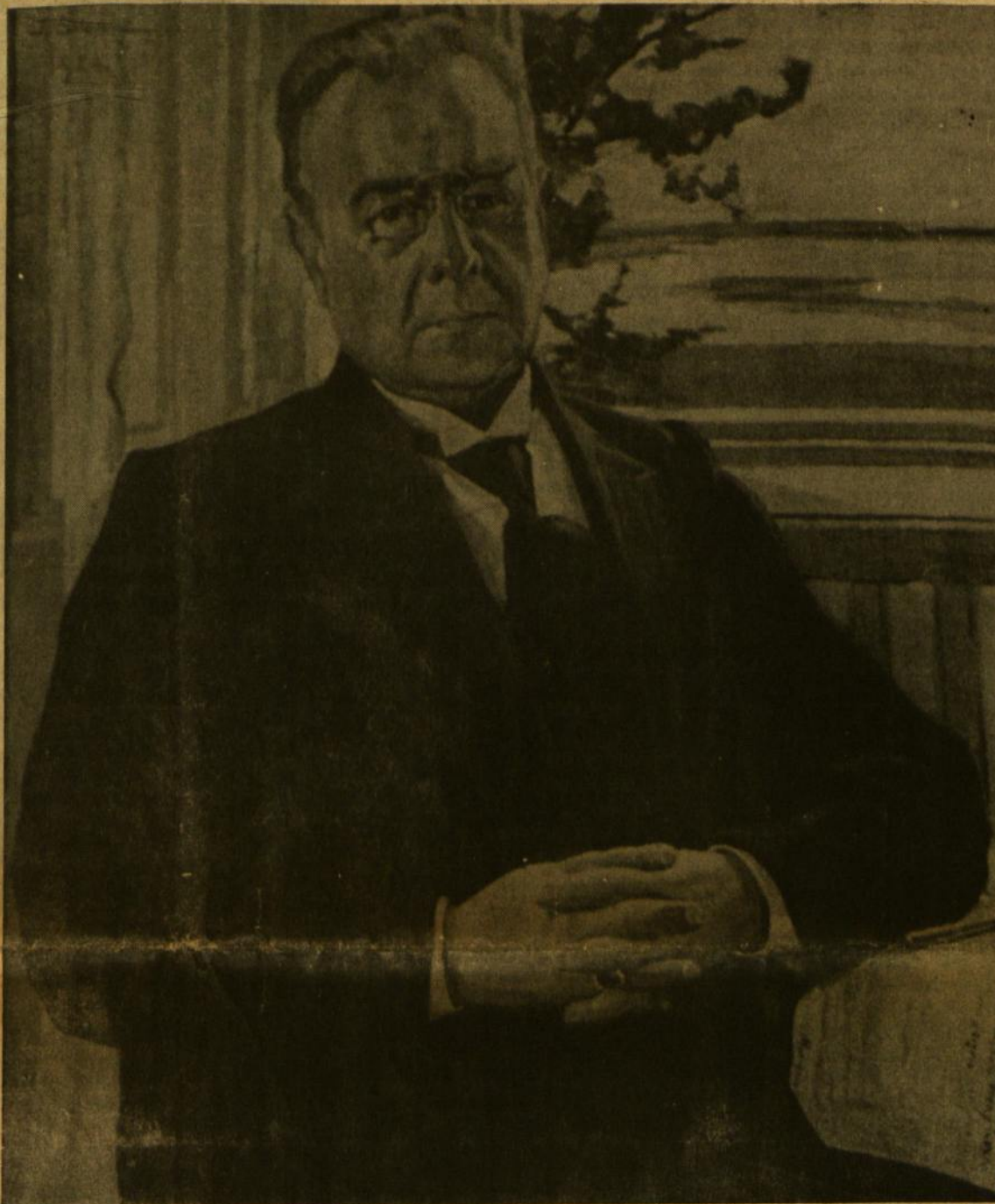
Nedaug rasime tautų, kur poetas būtų taip visuotinai jauges kaip Maironis lietuvių tautoje. Didelis yra Dante Italijoje, Goethe Vokietijoje, Miltonas Anglijoje, Whitmanas Amerikoje, bet jų nė vienas negali prilygti Maironio garsui ir populiarumui Lietuvoje. Maironis lietuvių tautoje — tai visa epocha. Ir lietuvių poezijos laikotarpiai skirstomi taip: maironinis ir pomaironinis. Jis sukūrė savo klasišką. Jo įtakoje išaugo jo kartos poetai, jo šešėlyje išbuvojo eilė epigonų, išnaudojusį jo tematiką, stilių, žodyną ir visą poetiką iki įkyraus banalumo.

Šiandieną krikščionių bažnyčioje yra labai atgijusi Sekminių Šventosios Dvasios ir daugybės kalbų dvasia, neva sekant pirmuosius krikščionis, kurie susikalbėjo kažkokia dieviška kalba. Mūsų filosofo A. Maceinos tvirtinimu, „tai buvo tik savaimingi tikinčiųjų šauksniai bei murmesiai, kurių šv. Paulius net nevertino, jei jie nebuvo tariami aiškiais žodžiais: „Jei kalbėdami kalbomis, netarsite aiškių žodžių... kalbėsite ant vėjo“ (1 Kor. 1 - 19).“

Poezija tam tikru požiūriu yra taip pat šventa, sakralinė kalba, parinktais, kilniais, įkvėptais žodžiais išreikštos mintys ar idėjos. Ir poetams būtų galima pasakyti: „Jei netarsite aiškiais žodžiais, poetai, jūsų kalbos ant vėjo“.

Kokios poezijos kūrėjas buvo Maironis?

„Jei Maironis būtų buvęs tuščių jausmų ir svajonių eilinininkas, jei nebūtų užsivaisęs kilniais idealais ar tikra realybe, jam būtų niekas vainiko nepynęs, kad ir kažin kaip būtų tyriavęs savo vamzdeliu. Bet Maironis ne vamzdziauvo, tik pūtė smarkius trimtus, skardžius ragus, kurie ne tiek galingai, kiek širdingai, o tai dar smarkiau šaukė tautiečius į gyvenimo kovą su lietuvių nelaimais, ir jam priderėjo darbo vainikas už obalsius, kuriais vadovavomės kovoje su mūsų priešininkais“, — kalbėjo doc. Juo-

MAIRONIS (1862.XI.2—1932.VI.28)

Portretas tapytas dail. Jono Šileikos

Šio Maironio portreto kūrėjas dail. Jonas Šileika (1883—1960), jaunuose savo metuose atvykęs iš Lietuvos į Čikagą, buvo bene pirmasis profesionalus lietuvis dailininkas, baigęs Chicagos Meno institutą dar 1910 metais. Nepriklausomybės metais jis grįžo Lietuvon ir gyvai reiškėsi tenyksiame mūsų dailės gyvenime, karo metais pasiliko tėvynėje ir ten mirė 1960.X.27 d. Grįžtant jam į Lietuvą,

lietuviai marijonai užsakė nutapyti Maironio portretą. Dail. Jonas Šileika tai ir padarė 1924 metais. Tik poetas dailininkui čia pozuoja labai išskirtinai: Maironis nusidėmė kunigišką apykaklę ir pasirinko kaklaraištį. Tai bene vienintelis toks Maironio atvaizdas. Portreto originalas šiuo metu puošia „Draugo“ redakcijos vestibulį.

Nuotr. Jono Kuprio

Poetas ir žmogus Maironiui

*Kai tu pavasario balsais pasveikini tautos gyvybės žiedą,
Ir tavo žodį laimina tėvų ir protėvių dangus,
Ir su tavim kalnai ir kloniai ir sietynai gieda —
Kas tu — poetas, ar žmogus?*

*Palikęs nakčiai gimtąją sodybą iškeliauji
Plačian pasaulin, nešdamas namų vargus,
Ir dalini, sugrįžęs, laisvės džiaugsmą saujom —
Čia tu poetas, čia žmogus.*

*Kai už Raseinių ant Dubysos gailios rasos krinta,
Kai ryto veidą dengia santėmis slogus,
Tu tautą pravedi pro juodąjį nelaisvės labirintą —
Kur tu poetas, kur žmogus?*

*Ir aidi vardas pranašo gimtojo padangėj,
Širdies kančia jis pirktas ir brangus...
Sunkus laurų vainikas galvą lenkia —
Čia tu poetas ir žmogus.*

Bernardas Brazdžionis

zas Tumas Vytauto Didžiojo universiteto humanitarinio fakulteto auditorijoje, nagrinėdamas vieną „Aušros“ grupės poetų — Maironį.

Jis tapo epochos reiškėju ir

„poezijos viešpačiu“, (kaip jį pavadino J. A. Herbačiauskas dar 1908 metais), laisvės idealo šaukliu ir riteriu romansistu. Idealistinės tėvynės meilė žavėjo jaunimą. Mintis ir idėjas poetas

svaidė kaip žaibus. Nieko daugiau neliko — tik užsiliepsnoti ir degti. Be abejonių, be diskusijų, be rezervų, be baimės!

Nelenkdams pečių po naštos sunkumu,

Kaip milžinas stosių į kovą:
Pavargti už sentėvių žemę —
gražul..

Aukščiausi turė už vadovų!
(Pavasario balsai, 1895).

Poeto įsitikinimas ir vidinė jėga užkrėtė visuomenę. Besąlyginė tėvynės meilė, bekompromisinis tikėjimas Dievo teisingumu — nes „kryžius gyvatų žadėjo! — Maironį daro ne tik poetu iš Dievo malonės, bet ir tautos vajdila.

Maironiui mirus, Julijonas Lindė-Dobilas rašė, kad jei Basanavičiui ir Kudirkai priklauso garbė, kad jie atgaivinimo darbą pradėjo, tai Maironiui — kad jis tautą labiausiai išjudino, paveikė.

Pasakytume: ir vedė į laimėjimą. Maironis vienas daugiau davė patriotinių kūrinių už visus to meto poetus drauge paėmus. Jo kūryboje įspūdingiau ir įtaigiau (dėl to, kad su didesne menine jėga ir tobulesne forma), negu kitų išreikšti idealai — visiems brangūs, didūs, šventi.

Maironis sukūrė dvasinės kovos programą, kuri bylojo ne iš negyvy paragrafų, bet iš meninių poezijos posmų, iš posakių, kurie prigijo kaip aforizmai, kaip postulatų:

„Idėjos, jei didžios, nemiršta kaip žmonės“;

„Mainos rūbai margo svieto,
Silpnas kelias, tvirtas grūdas...“;
„Nebeužtvenksi upės bėgimo...“;
„Kas tėvynę praras, antras neišvėrs apgailėjęs...“

Ir daugelis kitų.

Ilgainiui Maironio vardas tapo geros, mintingos poezijos sinonimu: kas gerai, poetiškai parašyta — viskas buvo linkstama priskirti Maironiui.

Štai keletas kuriozinių pavyzdžių. Nepriklausomybės laikais viename Švietimo Ministerijos leidžiamame žurnale moksleiviams mokytojas ir literatas (L. Kuodis), kalbėdamas apie poetų reikšmę tautai, iliustravo, kad jau Maironis, girdi, pasakęs, kad

Kaip kankliai be stygų,
Tauta be poetų,
Be jų kas jai ateitį
Sviesių žadėtų.

(Šis gražus poematas yra, deja, ne Maironio, bet Liudo Giros).

Prieš kurį laiką Brooklyne leidžiamam lietuviškame laikrašty teko užtikti po Lietuvos vaizdu išspausdintą ir Maironiui priskirtą dvielij:

Yra šalis, kur upės teka
Linksmiai tarp girių užiančių...

(Šio teksto autoriaus, manau, klausytojams nereikia pakartoti).

Gal netiktų moderniškai sakyti, kad Maironis buvo „kontraverstinis poetas“. Bet nebuvo jis visuomet ir visuotinai visų visas priimamas ir pripažįstamas. Kaip didelis poetas, pripažinimą jis užsitarnavo visuotiną ir be rezervų. Bet jo skelbiamos idėjos ne visiems buvo priimtinos.

Praeities idealizavimas, istorinės didybės minėjimas ir ja didžiavimasis, pilių romantika, narsūs „lietuvių barzdotočiai“, kilnūs kunigaikščiai — visa tai žavėjo kiekvieną atbundantį iš „amžių miego“ lietuvių. Bet ne kiekvienas tikėjo, kad „Dievas teisingas valdo ir skiria“ (t.y. lemia), kad ir amžių ir dabarties keliai yra, kaip Maironis dainavo, Dievo žadėti ir vedami, arba, kad „palaimą teikia malda“. Tada visa tai skaitytojas priėmė kaip realybę, dabar — kaip poetinę metaforą. Ano meto Maironiui kunigystė ir poezija buvo pašaukimas, šio meto kai kuriems kritikams jo kunigystė yra „konfesiniai varžtai“.

(Nukelta į 2 psl.)

